

ABOUT OLDNESS OF THE TOPONYM *OLTENIA*

(Abstract)

In this paper we deal with the Alexander Mareş's opinion concerning oldness of the toponym *Oltenia* expressed in the article *How old the toponym Oltenia is*, published in LR, LVII, nr. 2, p. 198–202, Bucureşti, 2008.

Cuvinte-cheie: Oltenia, document, vechime.

Key-words: Oltenia, document, oldness.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”,
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13*

Teodor Oancă

LOCALIZĂRI DIALECTALE ŞI ARII ANTROPONIMICE

Numele de familie pe care le discutăm provin din porecle care au la bază termeni regionali. Aceştia au fost reţinuţi din cărţile: *Soluţii şi sugestii etimologice*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001, şi *Certitudini şi ipoteze etimologice*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, ambele semnate de Dumitru Loşonţi.

Cuvintele discutate de autor figurează în DA, DLR, DEX, MDA, cu „etimologie necunoscută” sau cu etimologie „greşit ori insuficient explicată”¹.

Pe noi ne-a interesat localizarea acestor termeni, iar datele obţinute au fost coroborate cu frecvenţa şi distribuţia teritorială a numelor de familie² formate de la porecle care au rezultat de la aceste cuvinte. Metoda de cercetare utilizată este *geografia antroponimică*³. În felul acesta devine posibilă cunoaşterea cu mai multă certitudine a ariei de răspândire a unui termen dialectal, în condiţiile în care nu dispunem de o hartă dialectală.

¹ Loşonţi², p. 5.

² Frecvenţa şi distribuţia teritorială pe regiuni şi judeţe a numelor de familie au fost extrase din Baza de date antroponimice a României (BDAR).

³ Cf. Teodor Oancă, *Geografie antroponimică românească. Metodă şi aplicaţii*, Editura de Sud, Craiova, 1998; *idem*, *Onomastică şi dialectologie*, Fundaţia „Scrisul Românesc”, Craiova 1999.

Porecla care are la bază un termen dialectal nu s-a putut naște, de regulă, decât în aria de răspândire a termenului respectiv. Această arie dialectală coincide cu „vatra antroponimică”⁴ a numelui de familie rezultat de la acea poreclă. Uneori frecvența concentrată într-o zonă a unui nume de familie, care face trimitere la un cuvânt dialectal, poate fi un indiciu că acolo termenul dialectal a fost activ în trecut, apoi a dispărut din uz, el nemaifiind înregistrat în anchetele dialectale⁵. Pe lângă acest exemplu, de reconstituire a ariei dialectale a lui *agud* „dud” în Crișana, prin frecvența numelui de familie *Agud*, n. fam., **Bârgău** poate fi ilustrativ și din alt punct de vedere. Porecla de la care a rezultat acesta este *Bârgău*, creată de la apelativul *bârgău* „clopot de tablă care se pune pe oi” (Loșonți², p. 26), cunoscut în localitatea Bonțida, jud. Cluj. Numele de familie *Bârgău* figurează în DFNFR cu frecvența 358, din care în Moldova 281. Județele Bacău (cu frecvența 97), Neamț (64) și Vaslui (86) pot fi considerate ca reprezentând vatra antroponimică a acestui nume de familie. Rezultă de aici că termenul dialectal *bârgău* este cunoscut pe o arie mult mai largă, atât în Transilvania, cât și în Moldova. Dăm în continuare alte exemple.

Numele de familie **Bocioacă** (în DFNFR are frecvența 524) provine din porecla *Bocioacă*, creată de la apelativul omonim, cu sensul „măciulie” (cf. DNFR, p. 68). Același sens figurează și la Loșonți², p. 31, cu mențiunea că termenul e cunoscut în județele Bihor și Sălaj. Potrivit frecvenței numelui de familie *Bocioacă*, vatra antroponimică a acestuia cuprinde județele de nord ale Munteniei : Argeș (cu frecvența 34), Dâmbovița (61), Prahova (113), Buzău (91), Brăila (56), adică 67 % din frecvența absolută. De reținut că termenul dialectal e cunoscut și în Banat (CADE), dar fără implicare antroponimică.

Numele de familie **Borfotină** (neînregistrat de DNFR) a provenit din porecla *Borfotină*, explicabilă prin apelativul *borfotină* „boarfă” (Loșonți², p. 34). Frecvența 49 a numelui de familie *Borfotină* (DFNFR), din totalul de 69, este înregistrată în județul Botoșani, ceea ce înseamnă că termenul dialectal poate fi localizat în acest județ.

O semnificativă răspândire muntenească prezintă și n. fam. **Bortan** (frecvență 167 din totalul de 220). În Loșonți², p. 35, este reținut apelativul *bortan* „arbore putred și scorbuos” și, citându-se ca sursă bibliografică „Revista de lingvistică și știință literară” de la Chișinău, se lasă să se înțeleagă că termenul e cunoscut și

⁴ Pentru conceptul de „vatră antroponimică” vezi Teodor Oancă, *Geografie antroponimică românească. Metodă și aplicații*, p. 70. *Vatra antroponimică* este „zona în care s-a creat numele /.../ de unde acesta a migrat spre alte ținuturi, prin purtătorii lor”.

⁵ Cf. Teodor Oancă, *Reconstituirea ariei laterale dialectale agud*, în *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005, p. 407–412.

dincolo de Prut. Prin n. fam. *Bortan*, aria de răspândire a apelativului de la care a rezultat acesta devine mai convingătoare.

Apelativul *bubui* „moț (la păsări)” este cunoscut în județele Sălaj și Cluj (Loșonți², p. 37). Numele de familie **Bubui** (cf. DNFR, cu frecvența 82), prezintă concentrare maximă în județul Bihor (frecvența 70), ceea ce înseamnă o lărgire a ariei de cuprindere a apelativului omonim.

Termenul *cârdei* „grup mai mic de oi” (Loșonți², p. 46) a fost înregistrat la Pârâul Cârjei, jud. Neamț. Numele de familie **Cârdei** (BDAR, frecvența 169), este bine reprezentat în județul Iași, prin cele 132 de persoane cu acest nume. În județul Neamț, frecvența este 0. Așadar, în jud. Neamț atestarea apelativului *cârdei* s-a făcut prin anchetă dialectală, iar în jud. Iași pe cale indirectă, prin prezența numelui de familie *Cârdei*.

Numele de familie **Găvozdea** (BDAR, cu frecvența 122) este un derivat cu suf. *-ea* de la *Găvozd*⁶, în care recunoaștem apelativul *găvozd* „cui de fier, piron” (DNFR). Loșonți², p. 90, preia informația din MDA, unde substantivul regional a fost înregistrat la Runcu Salvei, jud. Bistrița-Năsăud. Aria de răspândire a termenului *găvozd*, de la care a rezultat porecla *Găvozd*, devenită prin derivare *Găvozdea*, este mult mai mare, întrucât nu se poate justifica altfel frecvența de 97 a acestui nume de familie în județul Sibiu.

Aria termenului dialectal *moloman* „(om) leneș și molâu, pierde-vară; (om) prost” (Loșonți¹, p. 81) poate fi apreciată având în vedere răspândirea numelui de familie **Moloman** (în BDAR figurează cu frecvența 222). Acesta prezintă în Moldova frecvența 153, repartizată astfel: 24–Bc, 13–Gl, 86–Iș, 4–Nț, 2–Vr, 24–Vs. Așadar, putem considera că vatra antroponimică a numelui de familie *Moloman* este reprezentată de județele Bacău, Iași, Vaslui și Galați și că în acest teritoriu apelativul *moloman* a fost și este activ în grai.

Loșonți¹, p. 99, înregistrează pe *pălălău*¹ cu sensul „prăjină groasă” (ca substantiv) și „înalt, subțire” (ca adjectiv). Prin numele de familie **Pălălău** (BDAR, cu frecvența 118) putem aprecia că aria de răspândire a apelativului dialectal *pălălău* corespunde vetrei antroponimului *Pălălău*, prezent cu frecvența 14 în jud. Argeș, 23 în jud. Giurgiu și 44 în jud. Teleorman.

Din cele arătate mai sus rezultă că, prin identificarea pe baza cunoașterii frecvenței și a distribuției în teritoriu a numelor de familie, care provin din porecle formate de la termeni dialectali, pot fi apreciate cu mai multă certitudine ariile

⁶ În DNFR, *Găvozdea* se explică greșit prin derivarea termenului comun *găvozd*.

dialectale ale acestor termeni, atunci când avem prea puține sau deloc informații care privesc localizarea lor.

ABREVIERI

- BDAR = Baza de date antroponimice a României (BDAR), constituită în anul 1994, care a existat la Laboratorul de onomastică de la Facultatea de Litere a Universității din Craiova. În cadrul acestui laborator a fost elaborat și publicat *Dicționar de frecvență a numelor de familie din România (DFNFR)*.
- CADE = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, București, Editura Cartea Românească, [1931].
- DA = *Dicționarul limbii române*, [publicat de Academia Română, sub redacția lui Sextil Pușcariu], București, 1913–1949.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, [București], Editura Academiei române, 1975.
- DFNFR = *Dicționar de frecvență a numelor de familie din România (DFNFR)*, redactor responsabil prof. univ. dr. Teodor Oancă, vol. I, A–B, Editura Universitaria, Craiova, 2003.
- DNFR = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- DLR = *Dicționarul limbii române*, serie nouă [publicat de Academia Română], București, 1965 ș. u.
- Loșonți¹ = Dumitru Loșonți, *Soluții și sugestii etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- Loșonți² = Dumitru Loșonți, *Certitudini și ipoteze etimologice*, București, Editura Academiei Române, 2007.
- MDA = *Micul dicționar academic*, I–IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.

DIALECTAL DISTRIBUTIONS AND ANTHROPONIMY AREAS

(Abstract)

Knowing the frequency and spreading in the territory of family names, coming from nicknames or dialectal terms, one can more surely approximate the dialectal areas of those terms, whenever we have too little, or no information about their distribution.

Cuvinte cheie: bocioacă, borfoțină, bortan, bubui, cândeii, găvozdea, moloman, pâlălău.

Keywords: bocioacă, borfoțină, bortan, bubui, cândeii, găvozdea, moloman, pâlălău.

Craiova, str. 1 Mai, nr. 67, bl. 21, sc. 2, ap. 10